

UTOOPIA NING TÄNAPÄEV: Aet Kukk Inimõiguste Instituudist toob välja huvitavamaid seiku inimõiguste olukorrast maailma eri paigus. Sel korral keskendume neljale olulisele teemale: puuetega inimeste õigustele, keskkonnale, võrdõiguslikkusele ja ohtudele, mis võivad kaasas käia inimõiguste valdkonnas töötamisega.

Tõejärgsed päevad

Viimasel ajal maailmameedias levima hakanud nn alternatiivsed faktid ning jõudu kasvatavad populistlikud poliitikud on endaga kaasa toonud olukorra, mida on hakatud nimetama “tõejärgseks” ajastuks. Kui juba USA presidendi sõnu ei saa uskuda, siis kelle omasid üldse saab? Tõejärgsuse ja kõikvõimalike vastandlike ideede valguses on aina enam hakatud rääkima inimõigustest ja nende universaalsusest – et riikide seadusandlusest olenemata kehtivad (või vähemasti peavad kehtima) need kõigile inimestele, olenemata sellest, kust keegi pärit on, mis on tema usutunnistus, sugu, seksuaalne orientatsioon või vanus.

Keskendume neljale olulisele teemale: puuetega inimeste õigustele, keskkonnale, võrdõiguslikkusele ja ohtudele, mis võivad kaasas käia inimõiguste valdkonnas töötamisega.

Trumpi kliimapoliitika

Donald Trumpi saamine USA presidendiks tõi paljudele inimõiguste valdkonna organisatsioonidele kaasa tagasilanguse ning rahastuse vähenemise, kirjutavad Time, CNN jt rahvusvahelised meediaväljaanded. Üheks kriitiliseks teemaks on taas saanud ka keskkond, mille seosed inimõigustega võib-olla vahel häguseks jäävad. Kliimamuutustel on aga otsene mõju inimeste tööle, elukohale, toidulauale ja elule. ÜRO Pagulasameti andmetel on alates 2009. aastast oma kodust kliimamuutuste või looduskatastroofide tagajärjel pidanud lahkuma umbes 22 miljonit inimest.

Kliimamuutustel, praegusel juhul kliima soojenemisel, on fataalseid tagajärgi nii taimestikule, loomastikule kui ka maailmamerele. Kõige drastilisemalt mõjutab kliimamuutus inimesi kahel moel. Polaarjää sulamise tagajärjel tõuseb maailmamere tase ning mitmeid piirkondi, näiteks Vaikse ookeani saarestikke, ähvardavad üleujutused ja pikas perspektiivis üleüldse kaardilt kadumine. Sisemaal on efekt vastupidine: kõrbestumine laieneb ning toob endaga kaasa põuad ning toidu- ja veepuuduse. Mida vähem mõtleme loodussõbralike kütuste ja eluviiside peale ning mida rohkem vaid majanduslikule heaolule, seda enam tekib juurde nn kliimapaigulasi, kes on sunnitud oma kodudest jäädavalt lahkuma. Kliimamuutuste tagajärgedest inimõigustele on kirjutanud nii Human Rights Watch kui ka ÜRO.

Just seetõttu on olulised kõikvõimalikud rahvusvahelised lepped, nagu näiteks Pariisi kliimalepe, millega riigid lubavad vähendada kasvuhoo- negaaside õhkupaiskamist. Lepe oli ajalooline, kuna sellele on alla kirjutanud ja ratifitseerinud enamik maailma riike, sealhulgas ka Hiina ja USA, kaks suurimat CO₂ õhkupaiskajat. Trumpi juhitud USA kaalub nüüd aga leppe tühistamist põhjusega, et see võib mõjuda majanduslikult halvasti USA tööstusele.

Eurovisioon ja poliitika

Märtsis küttis ka Eesti meediaveergudel kirgi Ukraina otsus mitte lubada riiki siseneda Venemaa eurolaulu esitajal **Julia Samoiloval**. Jättes muu poliitika ja propaganda kõrvale, on Venemaa aga saanud tunnustust selle eest, et on mitmekesisuse nimel andnud võimaluse ratastoolis lauljatarile. Milline aga on puuetega inimeste igapäevane olukord Venemaal?

Human Rights Watch ja mitmed teised rahvusvahelised inimõigustega tegelevad organisatsioonid on välja toonud, et puudega või töövõimetute inimeste olukord on Venemaal tänini suhteliselt sarnane nõukogude ajaga, kus puudeid endist viisi häbimärgistatakse. 2010. aastal Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni poolt läbiviidud uuringus, milles analüüsiti 58 riiki, kelle kohta olid andmed saadaval, selgus, et Venemaa oli üks neist riikidest, kus tööhõiveprotsent puueteta ja puuetega inimeste vahel oli suurim. See tähendab, et vähesed puudega inimesed saavad seal tööl käia (ca 13% tööealistest puudega inimestest).

Human Rights Watch on Venemaal ette heitnud ka puudulikku taristut ja tugisüsteemi puuetega laste hariduses. Nii näiteks ei saa ratastoolis laps koolis käia ning vaegnägijaile ei ole õpikuid, mida nad kasutada saaksid. Paljud lapsed, kes muidu tavakoolis hästi hakkama saaksid, peavad seetõttu käima – tihti kodust kaugel – erikoolis. HRW andmetel ei ole need

erikoolid aga sugugi tasemel ning nende kasvatustlikud meetodid on küsitavad. Eriti teravalt tõusis vähenenud töövõime või puuetega inimeste küsimus esile Sotši taliolümpial, kui Venemaa ka paraolümpiat korraldas. HRW on öelnud, et olukord tasapisi paraneb, kuid teha on veel palju.

Võib-olla tahab Venemaa oma eurolaulja valikuga Euroopale mitmekesisuse sõnumit saata, kuid sisuliselt ei ole puuetega inimeste olukord riigis sugugi nii ilus kui sõnum, mida maailmale edastada soovitakse.

Utopiline võrdõiguslikkus

Enamikus maailma riikides said naised hääleõiguse napid sada aastat tagasi. Kuigi suuremas osas maailma riikides on naised vähemasti seaduse ees meestega võrdsel positsioonil, tuleb ka neis riikides ikkagi võidelda stereotüüpide ja soolise diskrimineerimisega. Nii on Eestis endiselt probleemiks palgalõhe, kuigi seadused selgelt keelavad ebavõrdse palga maksmise lähtuvalt inimese soost. Samamoodi on aina teravalt üles tõusnud lähisuhte- ja perevägivalla teemad ja nende rahastusküsimused.

Infoajastul pole end raske maailmas toimuvaga kursis hoida ning seetõttu kuuleme iga päev olukordadest, kus nii naised kui ka mehed peavad võitlema iganenud stereotüüpide vastu, mille tulemusel peavad paljud kannatama diskrimineerimise ning lausa vägivalla all.

Mehhikos näiteks toimus kohtuprotsess nelja noormehe üle, kes vägistasi 17-aastase tüdruku, kirjutab teiste hulgas Washington Post. Kuigi vägistamine sai tõendatud, mõistis kohtunik ühe 21-aastase noormehe õigeks, sest kuigi ta nõustus, et vägistamine toimus, ütles ta, et õigeks mõistmine on põhjendatud, kuna “noormees ei saanud vägistamisest mingit naudingut”.

Juhtum jõudis maailmameediasse ja tõi inimesed Mehhiko tänavatele protestima. Veracruz osariigi, kus kohtuistung aset leidis, teised

kohtunikud andsid teada, et kohtuotsus kaevatakse edasi, noormees jääb vahi alla ning algatakse juurdlus ka otsuse teinud kohtuniku üle. Kahjuks ei ole taolised juhtumid, kus seksuaalvägivalla põhjustajad absurdsetel põhjustel karistamata jäävad, aga väga harvad.

Inimõiguste eest seismine võib olla eluohtlik

Maaailmas on endiselt paiku, kus inimõigustest lugu ei peeta, mõnes neist võib inimõiguste valdkonnaga tegelemine lausa eluohtlik olla. Kongo Demokraatlikus Vabariigis on juba aastaid kestnud vastuseis riigis tegutsevate rühmituste vahel – kes toetab valitsust, kes mitte, kes saab tuge naaberriigi valitsustelt, kes toetab hõimupealike võimu. Kehvade poliitiliste otsuste tõttu on Kongo üks maailma vaesematest riikidest; seal elab üle 200 etnilise rühma, kellest valdav enamus töötab põllumajanduses. Konfliktide tõttu ei ole riigis inimõigused tagatud ning sinna on saadetud ÜRO rahuvalvajad.

Alates 2004. aastast töötavad Kongos ÜRO missiooni raames ka inimõiguste eksperdid, kelle ülesandeks on jälgida inimõiguste olukorda riigis. Märtsi keskel anti teada, et kaks eksperti, ameeriklane ja rootslane, koos nende saatjate ja tõlkidega on kadunud. Nende ülesandeks oli uurida inimõiguste rikkumisi Kasai provintsis. Märtsi lõpus tuli teade, et inimõiguste eksperdid on leitud surnuna.

Resümee asemel

Kuigi inimõiguste olukord on maailmas parem kui kunagi varem, ei saa me lubada tagasilööke või õiguste piiramist kellegi poliitilise maailmavaate või võimu nimel.

Inimõigused ei ole ühegi ühiskondliku grupi privileeg, need peavad kehtima võrdselt kõigile ja kõigi hüvanguks. Selleks, et inimõiguste väärtused oleksid austatud ja et need kehtiks võrdselt kõigile, tuleb aga veel vaeva näha. ✕

Jõudu kasvavavad populistlikud poliitikud on endaga kaasa toonud olukorra, mida on hakatud nimetama “tõejärgseks” ajastuks.

65
NUKU
teater · muuseum

MEES, KES EI TEINUD MITTE MIDAGI

Muusikaline müsteerium
Mehis Heinsaare teoste ainetel

Lavastaja AARE TOIKKA (VAT teater)
Muusika LAURI SAATPALU

Esietendus 2. juulil NUKU teatris

täiskasvanutele

30. aprillini
piletid
soodsamad

nuku.ee

MARIUS VON MAYENBURG

perplex

"Mina ei lõiganud sul pead otsast ära."

Polygoni Teatrisadamas
Noblessneri kvartalis
alates 27. aprillist

OSADES Elina Purde, Ragne Veensalu,
Roland Laos, Mait Joorits, Mart Soo
HELILOOJA Mart Soo
KUNSTNIK Ellen-Alice Hasselbach
LAVASTAJA Tamur Tohver

www.polygon.ee

POLYGON
TEATER